

พุทธอรรถปริวรรตศาสตร์ว่าด้วยอนัตตาเพื่อการสร้างเสริมสังคมพหุวัฒนธรรม

The Buddhist Hermeneutics on Selflessness for Strengthening the Multicultural Society

พระปลัดบุญมี คุณากโร (โพธิศรีสม)

Phrapalad Boonmee Kunakaro (Photisirism)

สวัสดี อโนทัย

Sawat Anothai

สมบุญ บุญโท

Somboon Boondo

มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น

Saint John's University

E-mail: sukumsukha55@gmail.com

วันที่รับบทความ (Received) : 29 ธันวาคม 2566

วันที่แก้ไขบทความ (Revised) : 31 ธันวาคม 2566

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted) : 31 ธันวาคม 2566

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ: 1) ศึกษาโนทัศน์สังคมพหุวัฒนธรรม 2) ศึกษาพุทธอรรถปริวรรตศาสตร์ว่าด้วยอนัตตา 3) การบูรณาการพุทธอรรถปริวรรตศาสตร์ว่าด้วยอนัตตาเพื่อการสร้างเสริมสังคมพหุวัฒนธรรม 4) สร้างองค์ความรู้ใหม่และรูปแบบการสร้างเสริมสังคมพหุวัฒนธรรมด้วยอนัตตา เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร ภายใต้กระบวนการวิจัยเชิงค้นคว้า วิเคราะห์ วิจัย และวิจารณ์ เพื่อนำไปสู่การสร้างองค์ความรู้ใหม่ในทางปรัชญาและศาสนา

ผลการวิจัยพบว่า สังคมพหุวัฒนธรรม เป็นสังคมที่มีลักษณะรวมศูนย์อย่างหลากหลายของชาติพันธุ์ และแหล่งถิ่นกันทางวัฒนธรรมมนุษย์ ทั้งนี้ เกิดจากความตึงเครียดคล้อยกันในการพัฒนาคุณภาพชีวิตและสังคมที่ดีกว่าจึงไหลรวมเข้าหากัน โดยคงความเป็นอัตลักษณ์เฉพาะตนสำนึกร่วมหนึ่งเดียวไว้จึงเกิด กระแสความขัดแย้งแบ่งแยกขึ้น แม้จะมีแนวคิดพหุวัฒนธรรมร่วมแก้ไขแต่ก็ไม่สัมฤทธิ์ผลเท่าที่ควร เพราะความขัดแย้งดังกล่าวเกิดจากกิเลสความยึดถือในตัวตน อัตลักษณ์ของมนุษย์ แนวทางการแก้ไขจึงต้องอาศัยพุทธอรรถปริวรรตศาสตร์ว่าด้วยอนัตตา เพื่อสร้างความเข้าใจในความเห็นต่างเรื่องตัวตนที่ถูกต้อง และเสริมสังคมพหุวัฒนธรรมให้อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข ผู้วิจัยจึงได้กำหนดรูปแบบเครื่องมือวิชาการเกี่ยวกับปรัชญาหลังนวยุคเพื่ออธิบายเจตนาที่แท้จริงในโครงสร้างของภาษาศาสตร์ เพื่อให้มนุษย์ได้เข้าใจความจริงตามกฎแห่งธรรมชาติว่า สรรพสิ่งล้วนเป็นอนัตตา คือ ไม่ใช่ตัวตน โดยแบ่งตามหลักวิชาวาทและอุปมา ความเป็นจริงเรื่องตัวตน

สากลและหลักความสุขในปัจจุบัน สามารถสร้างความเข้าใจในทฤษฎีและแนวทางปฏิบัติด้วยปัญญา เพื่อให้คนจากหลากหลายวัฒนธรรมได้รับรู้สู่การปฏิบัติร่วมกัน เพื่อจัดความขัดแย้งและแบ่งแยกทางวัฒนธรรมพื้นฐานสู่ประการ คือ ด้านชาติพันธุ์ ด้านการเมืองการปกครอง ด้านเศรษฐกิจ และด้านความเชื่อทางศาสนาที่เกิดจากความเห็นแก่ตัวของมนุษย์ ซึ่งจะช่วยส่งเสริมให้สังคมมีทัศนคติที่ถูกต้อง มีระเบียบสังคมอย่างเท่าเทียมทางวัฒนธรรมด้วยความเคารพกัน อยู่ร่วมกันอย่างรู้รักสามัคคี มีเมตตา เอื้ออาทร เป็นสังคมอุดมคติสร้างสันติสุขในการร่วมกันสืบไป รูปแบบองค์ความรู้ใหม่ ผู้วิจัยได้กำหนดสูตรว่า $C+S+M = M+S$ Model

คำสำคัญ : พุทธปรัชญา, พุทธอรรถปริวรรตศาสตร์, สังคมพหุวัฒนธรรม

ABSTRACT

The objectives of this research paper were to: 1) study the concept of multicultural society; 2) study the Buddhist Hermeneutics on Selflessness; 3) integrate the Buddhist Hermeneutics on Selflessness in order to strengthen the multicultural society; (4) create a new knowledge and a model of multicultural society with selflessness. This is qualitative research based on documentary research that leads to the creation of new philosophical and religious knowledge through the analytic, appreciative, and applicative approaches.

The results of the research revealed that: the multicultural society is society characterized by the diversity of ethnicity and human cultural assimilation. This is due to the consistent need to improve the quality of life and a better society that flows together. However, under cultural diversity in society, there is a unique identity, and the same common sense remains escalated into a divisive conflict. Although in the latter part there was a concept of multicultural co-editing, it was not as effective as it should be. This is because such conflicts arise from passions and adherence to human identity. The approach to revision must therefore rely on the Buddhist hermeneutics on selflessness to create a correct understanding of differences in identity and to promote a multicultural society to coexist peacefully. Therefore, the researcher has formulated a scholarly tool of postmodern philosophy to explain the true intent in the structure of linguistics for human beings to understand the truth according to the law of nature that all things are vanity, not self divided according to the principle of vibhajavāda and parable. The reality of the universal self and the current principles of happiness can create an intellectual understanding of theories and approaches for people from different cultures to know and share their practice to eliminate conflict and divide the four fundamental cultures: ethnic, Politics, governance, economics and religious beliefs arising from human selfishness. This will help promote the society to have the right attitude and

rules under a society with cultural equality and respect, living together with love, compassion, generosity and an ideal society that will create peace together forever. The new knowledge model that the researcher has formulated is C+S+M = M+S Model.

Keywords: Buddhist philosophy, Buddhist hermeneutics, Multicultural society

1. บทนำ

มนุษย์กับวัฒนธรรมมีความสัมพันธ์กันตั้งแต่แรกเกิด ด้วยการปลูกฝังจากขบวนการขัดเกลาทางสังคม และวัฒนธรรมที่รับช่วงต่อสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่น วิถีวัฒนธรรมดังกล่าวทางมานุษยวิทยาเรียกว่า การสร้างอัตลักษณ์เฉพาะตนและการตกทอดทางวัฒนธรรมให้ปรากฏคงอยู่ ภายใต้การมีความสำนึกร่วมกันอย่างเคารพรัก ห่วงแหนและเพื่อรักษาเผ่าพันธุ์ของมนุษย์นั่นเอง ดังนั้น ชาติพันธุ์จึงหมายถึง บุคคลหรือกลุ่มบุคคลกลุ่มหนึ่ง ที่มีจุดกำเนิดทางบรรพบุรุษร่วมกัน มีขนบธรรมเนียมจารีตประเพณีเหมือนกัน ทั้งภาษาพูด วิธีการดำรงชีวิต และการรักษาเผ่าพันธุ์ไว้อย่างเหนียวแน่นสอดคล้องประสานกลมกลืน (โครงการสารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน เล่มที่ 23, 2540: 119-120) อย่างไรก็ตาม ชาติพันธุ์ไม่สามารถอยู่โดยลำพังเป็นสังคมเชิงเดี่ยวได้ตลอดไป เพราะขีดจำกัดทางทรัพยากรที่สนองความต้องการไม่เพียงพอ จำต้องแสวงหาโอกาสและการเข้าถึงทรัพยากรเหล่านั้น ทั้งความรู้ วัฒนธรรม เครือข่าย และอื่น ๆ จากสังคมภายนอกที่มีขนาดใหญ่กว่า เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ จากการแสวงหาโอกาสดังกล่าวนั้น กระตุ้นให้เกิดพัฒนาการขึ้นต่อเนื่อง ๆ มาในสังคมมนุษย์ชาติหลายประการ เช่น เกิดสังคมเมืองซึ่งเป็นศูนย์กลางอำนาจรัฐ สังคม การเมือง การค้าขาย และเป็นขั้นตอนสำคัญอีกขั้นตอนหนึ่งในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เพราะสังคมเมืองทำให้เกิดอาชีพการงานที่มีการแบ่งปันและจ้างงาน โดยเฉพาะงานสร้างสรรค์ด้าน ศิลปะ ความคิด วิทยาศาสตร์เทคโนโลยีด้านต่าง ๆ (ธีรยุทธ บุญมี, 2547: 35-36) ด้วยพลวัตทางสังคมดังกล่าว ชาติพันธุ์จึงแพร่กระจายตัวอยู่ในสังคมโดยทั่วไป โดยเฉพาะสังคมเมือง ซึ่งเป็นแหล่งศูนย์รวมและการแพร่กระจายตัวทางวัฒนธรรมของมนุษย์ เพราะวัฒนธรรม คือ ความคิดและพฤติกรรมที่ติดตัวมา เมื่อมนุษย์ไปถึงที่ใดวัฒนธรรมก็ไปถึงที่นั่น (พัฒนาศ พิษิตกุล และคณะ, 2531: 20)

นอกจากพลวัตทางสังคมแล้ว สังคมเมืองยังเป็นบ่อเกิดการประสานกันของวัฒนธรรมอย่างหลากหลายกลายเป็นสังคมพหุวัฒนธรรมโดยธรรมชาติ ซึ่งแต่ชาติพันธุ์เองต่างรักษาอัตลักษณ์เฉพาะตนดั้งเดิมไว้อย่างเหนียวแน่น แม้จะอยู่ร่วมกันในวัฒนธรรมใหม่ที่กลืนรวมกันหรือถูกกรูกรานจากกลุ่มวัฒนธรรมอำนาจเหนือกว่าขยายอิทธิพลเข้าครอบงำก็ตาม ดังใน ค.ศ. 1470 ชาวโปรตุเกสได้เริ่มต้นการล่าอาณานิคมขึ้น ด้วยการยึดครองดินแดนเซาโตเม (Sao Tome) จากแควเมอรูน จนทำให้เกิดความมั่งคั่งในดินแดนของตน ต่อมาทั้ง สเปน อังกฤษ และฮอลันดา ได้ดำเนินนโยบายตามเพื่อขยายฐานอำนาจทางการเมืองและแสวงหาผลประโยชน์จากการล่าอาณานิคม รวมถึงการขยายอำนาจทางวัฒนธรรมภายใต้แนวคิดรัฐชาติสมัยใหม่วัฒนธรรมหนึ่งเดียว แบบแนวคิดยุโรปเป็นศูนย์กลางหนึ่งเดียวเหนือกว่าชนชาติอื่น (ธเนศ วงศ์ยานนาวา, 2557: 67) แต่ก็ไม่สามารถทำลายอัตลักษณ์เฉพาะตนดั้งเดิมของบุคคลในเมืองขึ้นอาณานิคมเหล่านั้นได้ แม้ภายหลังการล่มสลายยุคอาณานิคมอำนาจทางวัฒนธรรมดังกล่าวยังทรงอิทธิพลสอดแทรกในสังคม พร้อมกับก่อให้เกิดปัญหาความ

ขัดแย้งและแบ่งแยกทางวัฒนธรรมกับกลุ่มวัฒนธรรมพื้นเมืองเดิม ดังนั้น การล่าอาณานิคมจึงเป็นบ่อเกิดของความขัดแย้งและแบ่งแยกทางวัฒนธรรม ระหว่างบุคคลตกค้างจากการล่าอาณานิคมกับชนพื้นเมืองในประเทศแคนาดา ออสเตรเลีย เรื่อยมา

เพื่อแก้ไขปัญหาความขัดแย้งดังกล่าว แนวคิดพหุวัฒนธรรม จึงถูกกำหนดใช้ในประเทศแคนาดาอย่างเป็นรูปธรรม ในฐานะนโยบายของรัฐอย่างเป็นทางการ ส่วนในประเทศอเมริกาและยุโรปบางประเทศเป็นเพียงแนวทางของรัฐ เพื่อใช้ปฏิบัติต่อความหลากหลายทางเชื้อชาติและวัฒนธรรมเท่านั้น (ศิริจิต สุนันตะ, 2556: 5) ทศวรรษที่ 1980 กระแสนโยบายพหุวัฒนธรรมนิยมที่มุ่งเน้นสิทธิความเท่าเทียม ได้รับการตอบรับจากภาคพลเมืองชาวแคนาดาเป็นอย่างดี จนนักวิชาการพหุนิยมอย่างไคมิลกา วิลล์ (Kymlicka Will) ได้สรุปผลพร้อมกับประกาศชัยชนะในการดำเนินนโยบาย (Will, 2010: 98) ขณะเดียวกันนั้น ก็ส่งเสริมแนวทางสร้างความรู้สึกร่วมอันอบอุ่นให้กับกลุ่มหลากหลายทางวัฒนธรรม เพื่อกลืนเข้าเป็นสมาชิกของประเทศ ภายใต้ความปลอดภัยในการปฏิบัติทางวัฒนธรรมและศาสนา ซึ่งเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของกลุ่มต่าง ๆ จากกระแสการตอบรับและค่านิยมนโยบายดังกล่าว สร้างความคาดหวังในเชิงคุณค่าร่วมทางศีลธรรม การเมือง และอัตลักษณ์แห่งชาติ นักวิชาการพหุวัฒนธรรมและนักกิจกรรมทางการเมือง จึงได้เพิ่มความหมายของแนวคิดพหุวัฒนธรรมลงในพื้นที่การเมืองและสาธารณะในรูปแบบยุทธศาสตร์ร่วม โดยหวังกระตุ้นให้เกิดการรับรู้เพื่อนำไปสู่ความปรองดอง และยอมรับความแตกต่างในสังคมมากยิ่งขึ้น เบื้องต้น ประสบผลสำเร็จเป็นอย่างมาก เพราะชนกลุ่มน้อยต่าง ๆ ให้การสนับสนุนและเรียกร้องให้ชนกลุ่มหลักยอมรับความแตกต่างอย่างหลากหลาย จนสามารถกระตุ้นให้ผู้คนทั้งประเทศ เกิดความสนใจที่จะทำความรู้จักกลุ่มบุคคลที่มีวัฒนธรรมแตกต่าง และเพิ่มความคาดหวังว่าจะยึดในคุณค่าร่วมกันได้ แต่ภายหลัง เกิดการปะทะในเชิงคุณค่าย่อย ๆ ของชนกลุ่มน้อยและผู้มาใหม่กับชนกลุ่มหลักของประเทศที่ยึดถือคุณค่าเสรีนิยม อันมีความแตกต่างจากคุณค่าของสังคมอนุรักษ์ ประเพณี (บัณฑิต ไกรวิจิตร, 2563: 155-156) จนก่อความขัดแย้งรุกรามบานปลายขยายสู่ที่อื่น ๆ ความขัดแย้งทางวัฒนธรรมในยุโรปเริ่มทวีความรุนแรงขึ้นอีกครั้งหลังยุคสงครามเย็นสิ้นสุดลง เพราะความหลากหลายทางวัฒนธรรมเปิดพื้นที่ที่กว้างเพิ่มมากขึ้น ซึ่งเป็นปัญหาหลักของรัฐบาลในทุกประเทศ ที่จำเป็นต้องดำเนินนโยบายยอมรับความหลากหลายทางวัฒนธรรมด้วยความจำใจ

อย่างไรก็ตาม การอยู่ร่วมกันของผู้คนในสังคม ทั้งที่เป็นความหลากหลายทางวัฒนธรรม หรือวัฒนธรรมเชิงเดียว ที่มาจากพื้นฐานด้านเชื้อชาติ ศาสนา และวัฒนธรรมที่เหมือนหรือแตกต่างกัน ตลอดจนถึงมีค่านิยมและอัตลักษณ์ทางสังคมที่เป็นหนึ่งเดียวกันหรือหลากหลาย หากพิจารณาถี่กลงไปในรายละเอียดถึงระดับปัจเจกบุคคล จะพบว่า บุคคลในแต่ละสังคมมีความแตกต่างกัน ทั้งความคิด จิตใจ และพฤติกรรมไม่ประการใดก็ประการหนึ่ง ซึ่งในความแตกต่างเหล่านั้น อาจก่อปัญหาความขัดแย้งได้ทุกเมื่อ และการเกิดขึ้นของปัญหาความขัดแย้ง มีทั้งส่วนที่มนุษย์สามารถร่วมกันแก้ไขได้ เกินกำลังความสามารถที่จะแก้ไขได้ มนุษย์จึงหาทางออกด้วยการพึ่งพิงศาสนา เพื่อแก้ไขปัญหาความขัดแย้งที่เกินกำลังนั้น ดังนั้น ศาสนาจึงเกิดขึ้นและมีบทบาทเพื่อหาทางออกตามความเชื่อของมนุษย์ โดยเฉพาะคำสอนในพระพุทธศาสนาที่สอนให้มนุษย์รู้ว่า แก่นแท้ของมนุษย์และสรรพสิ่ง คือ ความไม่มีตัวตน ซึ่งเป็นคำสอนเกิดขึ้นจากการตรัสรู้ของพระโคตมพุทธเจ้า ด้วย

ประสบการณ์ทางปัญญาสูงสุดในหลักอริยสัจสี่แล้วสอนให้ผู้อื่นรู้ตาม จัดเป็นคำสอนที่ป้องกันและแก้ไขปัญหาของมนุษย์อย่างเป็นสากล มีลักษณะเป็นอเทวนิยม เน้นการสอนเรื่องกระบวนการแก้ไขปัญหาชีวิต ด้วยการใช้ปัญญาสูงสุดกับจริยธรรมควบคู่กันไป โดยมีความเมตตาเป็นพื้นฐานชีวิต ดังนั้น พระพุทธศาสนาจึงเป็นศาสนาแห่งเหตุผลที่สามารถทดลองและพิสูจน์ได้ทุกเมื่อ เป็นจริยศาสตร์หากปฏิบัติถูกต้องเหมาะสมสามารถหลุดพ้นความทุกข์และสังสารวัฏได้จริง โดยมีเป้าหมายสูงสุด คือ อนัตตาหรือความไม่มีตัวตนของมนุษย์และสรรพสิ่งทั้งมวล (ประเวศ อินทองปาน, 2563: 127,130) ด้วยคุณลักษณะดังกล่าว จึงถือได้ว่า อนัตตา เป็นหัวใจสำคัญของพระพุทธศาสนาที่ไม่เคยปรากฏการสอนที่โหดมาก่อน เบื้องต้น ถูกนำมาสอนเพื่อถอนความเห็นผิด (มิจฉาทิฐิ) จากความเชื่อเดิม เรื่อง ความมีอัตตาหรือตัวตนของมนุษย์ในสมัยพุทธกาล โดยชี้ให้เห็นตัวแท้ของมนุษย์ว่า ไม่ใช่ตัวตน ที่สมมติบัญญัติปรากฏขึ้นให้เห็นเป็นเพียงการประชุมกันเข้าของกองขันธ์ทั้ง 5 ที่เป็นรูปนามและนามรูปรวมเข้าด้วยกัน ถูกยึดถือด้วยกิเลสและประสบการณ์จากสัญชาตญาณของมนุษย์ ซึ่งสัญชาตญาณนี้ เป็นความรู้ที่เกิดขึ้นเองมาพร้อมการเกิดโดยไม่มีการสอน และถูกปลูกฝังอย่างคิดเอาเองว่าเป็นตัวตนเพื่อความอยู่รอด นอกจากนั้น คำสอนยังแสดงสิ่งที่ปกปิดลักษณะอนัตตาว่า เป็นกลุ่มก้อนต่าง ๆ ทั้งที่เป็นรูปและนาม อิงอาศัยกันด้วยเหตุปัจจัยอย่างต่อเนื่องไม่ขาดสาย มีความละเอียดสูงยากที่สังเกตเห็นและเข้าใจ ต้องอาศัยการอธิบายอย่างแจ่มแจ้งจากผู้รู้ทางทฤษฎีในคำสอนของพระพุทธเจ้า (พระไตรปิฎก) และวิธีการปฏิบัติที่ถูกต้องจึงจะเข้าใจเข้าถึงและหยั่งรู้ได้ ที่สำคัญอนัตตานี้ ผู้เข้าถึงและปฏิบัติตามได้ จะเป็นผู้มีประโยชน์สูงยิ่งทั้งต่อตนเอง คือ ความหลุดพ้นจากความยึดถือในตัวตนทั้งปวงสู่ความไม่เห็นแก่ตัวในการดำรงชีวิตประจำวัน และประโยชน์กับสังคม คือ ทำหน้าที่ช่วยเหลือสังคมอย่างไม่หวังผลตอบแทน มีความรักเมตตาและเอื้ออาทรต่อผู้อื่นซึ่งเป็นบ่อเกิดให้สังคมรู้จักสามัคคี ดังนั้น อนัตตาจึงได้ชื่อว่า เป็นเป้าหมายสูงสุดของชีวิตมนุษย์และสังคม ในความหมายของพระพุทธศาสนา

อย่างไรก็ตาม อนัตตา ถึงแม้จะเป็นสัจธรรมคือความจริงแท้ไม่แปรผัน แต่จิตใจและพฤติกรรมของมนุษย์ก็เปลี่ยนไปตามยุคสมัย โดยเฉพาะยุคปัจจุบันที่เรียกว่า ยุคหลังสมัยใหม่ผู้คนในสังคมออกจากกรอบของขนบธรรมเนียมประเพณีเดิม ๆ มีอิสระ เสรีทางคิด และมีการแสดงออกถึงพฤติกรรมตามแบบวัฒนธรรมตะวันตก ได้รับความเป็นบริโภคนิยม วัตถุนิยม นิยมคุณค่าทางสัญญาตามแบบตะวันตกจากโลกาภิวัตน์ โดยอาศัยเครื่องมือในการตีความจากความเชื่อเดิม ๆ คือ อรรถปริวรรต จนกลายเป็นความเชื่อใหม่ในลักษณะของพหุนิยมอันเป็นจุดเปลี่ยนกระบวนทรรศน์จากเดิม ๆ มาเป็นกระบวนทรรศน์หลังนวยุค (สวัสต์ อโณทัย, 2558: 166 - 167) ดังนั้น อรรถปริวรรตศาสตร์ จึงที่เข้ามามีบทบาทและหน้าที่สร้างค่านิยมทางสัญญาในกระบวนทรรศน์ทางสังคมยุคใหม่ให้เกิดความเปลี่ยนแปลง ซึ่งเดิมที่อรรถปริวรรตศาสตร์ เกิดขึ้นจากความต้องการอธิบายข้อความในคัมภีร์ไบเบิลของศาสนาคริสต์ เพื่อความกระจ่างและลดความคลุมเครือสงสัยของผู้คนในคำสอนของคัมภีร์ แต่ด้วยข้อจำกัดทางคัมภีร์จึงไม่สามารถตีความให้กว้างขวางได้มากนัก ต่างจากพระพุทธศาสนาที่สามารถตีความได้อย่างกว้างขวาง ทำให้เกิดความเข้าใจง่ายและเข้ากับยุคสมัยแต่ต้องอยู่ภายใต้กฎเกณฑ์เดียวกัน ซึ่งพระศาสดาทรงวางกฎเกณฑ์การเปรียบเทียบไว้ให้จึงไม่มีปัญหามากนักในยุคต้น แต่ภายหลังผ่านกาลเวลาก่อปรกับคุณธรรมผู้คนน้อยลง การตีความในพระพุทธศาสนาจึงมีความผิดเพี้ยน โดยเฉพาะหลักธรรม

ที่เป็นหัวใจสำคัญของพระพุทธศาสนาอย่าง อนัตตา ซึ่งเป็นหลักธรรมที่ยากต่อการอธิบาย และมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับหลักธรรมอื่น ๆ มาก เพราะเป็นบทสรุปเป้าหมายของธรรมทั้งปวง และที่สำคัญสามารถทำให้ผู้เข้าถึงด้วยปัญญาสามารถ ละ ละ ความเห็นแก่ตัว ร่วมสร้างสรรค์สังคมตามประสบการณ์ทางปัญญา ซึ่งจะทำให้สังคมอยู่ร่วมกันอย่างรู้จักสามัคคี มีเมตตา เอื้ออาทรต่อกัน

จากเหตุผลที่ได้ยกมาในเบื้องต้น พุทธปรัชญามองว่า เกิดจากกิเลสคือความยึดถือในตัวตนจนทำให้เกิดความเห็นแก่ตัวของมนุษย์ ซึ่งเป็นปัญหาที่มนุษย์ยากจะแก้ไขได้เองโดยลำพัง จำต้องอาศัยหลักการทางศาสนาช่วยเหลือในการแก้ไข โดยเฉพาะพุทธปรัชญาส่วนพุทธอภิปรัชญาเรื่องอนัตตา เป็นปรัชญาที่กล่าวถึงความเป็นแก่นแท้ตัวตนของมนุษย์ และสรรพสิ่งทั้งหลายว่า ไม่มีตัวตนที่แท้จริง แต่ต้องอาศัยการพิสูจน์วิเคราะห์แยกย่อย อย่างแยกคาย จากพุทธญาณวิทยาหรือความรู้แท้ในตนเองของมนุษย์ หากพิสูจน์แล้วมนุษย์พบความจริงดังกล่าว ผลที่ตามมา คือ พุทธจริยศาสตร์จะผลักดันให้เห็นแนวทางการปฏิบัติระหว่างมนุษย์กับสังคมหรือการใช้อนัตตาเพื่อสร้างเสริมสังคมพหุวัฒนธรรม อย่างไรก็ตาม พุทธปรัชญาว่าด้วยอนัตตานี้ เป็นเรื่องที่มีความละเอียดอ่อนและแยกคาย อยากที่จะอธิบายให้เข้าใจได้โดยง่าย จึงต้องอาศัยการตีความหรืออรรถปริวรรตศาสตร์ ซึ่งเป็นญาณวิทยาแนวทฤษฎีความรู้ใหม่สมัยหลังนวยุค ในการอธิบายขยายความเพื่อให้เป็นกุศโลบายแจ่มแจ้งให้เกิดความเข้าใจในภาษาระหว่างยุคสมัย และความเข้าใจข้อความโดยความหมายอย่างมากยิ่งขึ้นจึงนำมาสู่การวิจัยเรื่อง พุทธอรรถปริวรรตว่าด้วยอนัตตาเพื่อเสริมสร้างสังคมพหุวัฒนธรรม

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษามโนทัศน์ว่าด้วยสังคมพหุวัฒนธรรม
2. เพื่อศึกษาพุทธอรรถปริวรรตศาสตร์ว่าด้วยอนัตตา
3. เพื่อบูรณาการพุทธอรรถปริวรรตศาสตร์ว่าด้วยอนัตตาเพื่อการสร้างเสริมสังคมพหุวัฒนธรรม
4. เพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่และรูปแบบการสร้างเสริมสังคมพหุวัฒนธรรมด้วยอนัตตา

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้การวิจัยเชิงเอกสาร เป็นหลัก เอกสารที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ เป็นทั้งเอกสารชั้นปฐมภูมิ คือ พระไตรปิฎก อรรถกถา และเอกสารชั้นทุติยภูมิ คือเอกสารของนักปรัชญาพหุวัฒนธรรม นักปรัชญาพระพุทธศาสนา หนังสือ ตำรา เอกสาร งานเขียนของนักปรัชญาวิชาการทางพระพุทธศาสนา และนักปรัชญาวิชาการของแนวคิดสังคมพหุวัฒนธรรม ทั้งที่เป็นนักคิดกระบวนทรรศน์ยุคโบราณจนถึงกระบวนทรรศน์หลังนวยุค ที่มีความเกี่ยวข้องกับประเด็นการศึกษาวิจัย ทั้งที่เป็นส่วนของความขัดแย้งและแนวทางการป้องกันแก้ไข ตามลำดับดังนี้

1. จัดระบบข้อมูลให้เป็นหมวดหมู่และจัดระบบความคิดในการศึกษาตามวัตถุประสงค์การวิจัยทั้ง 4 ข้อ

2. นำข้อมูลที่ได้ปรึกษากับคณาจารย์ ทั้งที่เป็นคณาจารย์ปรึกษาหลักและร่วมดูฉบับต้นตอ เพื่อขอความเห็นและเพิ่มเติมข้อมูลอย่างถูกต้องน่าเชื่อถือและเพียงพอต่อการใช้ในการค้นคว้าดัชนีพนธ์

4. สรุปผลการวิจัย

จากวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 มโนทัศน์ว่าด้วยสังคมพหุวัฒนธรรม ผลการวิจัยพบว่า มนุษย์ถูกหลอมรวมกับวัฒนธรรมตั้งแต่เกิด จนกลายเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรม แต่ขาดโอกาสของการเข้าถึงทรัพยากรที่สนองความต้องการของมนุษย์เองตามความจำเป็น จึงต้องแสวงหาโอกาสดังกล่าวจากสังคมภายนอก พร้อมกันนั้นก็นำวัฒนธรรมเฉพาะตนแพร่กระจายสู่สังคมอื่น ๆ ด้วยการปะทะสังสรรค์และกลืนกันทางวัฒนธรรมจนกลายเป็นความหลากหลายทางวัฒนธรรมในสังคม ดังนั้น สังคมมนุษย์ส่วนใหญ่จึงเป็นสังคมพหุวัฒนธรรม ซึ่งมักจะมีผลนำไปสู่ความขัดแย้งทั้งทางด้านชาติพันธุ์ เศรษฐกิจ การเมืองการปกครอง และความเชื่อได้ทุกเมื่อ แนวคิดพหุวัฒนธรรมเป็นแนวคิดหนึ่งที่ใช้ในการปกครองสังคม โดยมีสาระสำคัญ คือ ความมีเสรีภาพเสมอภาคอย่างเท่าเทียมของผู้คนในสังคม ซึ่งผ่านการตกผลึกจากแนวคิดของนักปรัชญาร่วมสมัยและประสบการณ์แนวคิดเอกราชนิยม พหุนิยม มาเป็นอย่างดี ซึ่งถูกกำหนดขึ้นเพื่อแก้ไขความขัดแย้งและแบ่งแยกทางวัฒนธรรมในเบื้องต้น แต่ภายหลังพบว่า แนวคิดนี้มีช่องโหว่คือ เปิดพื้นที่ทางความคิดให้กลุ่มวัฒนธรรมที่อาศัยอยู่ร่วมกันแข่งขันเพื่อแย่งชิงอำนาจโดยคาดหวังว่าจะเป็นหนึ่งเดียวกัน แต่เกิดการปะทะกันในเชิงคุณค่าทางวัฒนธรรมที่สุดกลายเป็นปัญหาความขัดแย้งใหม่ในสังคมเพิ่มเติมขึ้นมาอีก ส่วนสังคมไทยได้นำแนวคิดดังกล่าวมากำหนดใช้แก้ปัญหาคือความขัดแย้งทางวัฒนธรรมภายในประเทศ แต่ไม่สัมฤทธิ์ผลเท่าที่ควร เพราะถูกมองว่าไม่ให้ความเสมอภาคทางวัฒนธรรมอย่างแท้จริงและมีกลุ่มผลประโยชน์แอบแฝงอยู่อย่างต่อเนื่อง ในมุมมองของนักวิชาการพุทธศาสนาเห็นว่า ความขัดแย้งทางวัฒนธรรมทั้งสี่เกิดจากกิเลสความเห็นแก่ตัวโดยยึดอัตตาแห่งความคิดสู่การปฏิบัติตนเอง

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พุทธอรรถปริวรรตศาสตร์ว่าด้วยอนัตตา ผลการวิจัยพบว่า อรรถปริวรรตศาสตร์เป็นแขนงหนึ่งในวิชาปรัชญา ที่มีเครื่องมือทั้ง แนวคิด ทฤษฎี เพื่ออธิบายโครงสร้างทางคุณค่าภาษาของมนุษย์ให้เกิดเข้าใจในความหมายและเจตนารมณ์ของการสื่อสารอย่างแท้จริง มีจุดเริ่มต้นจากนักปรัชญาตะวันตกที่ความต้องการอธิบายข้อความในคัมภีร์ไบเบิลของศาสนาคริสต์ เพื่อให้เกิดความเข้าใจกระจ่างและลดทอนความสงสัยในคัมภีร์ แต่ด้วยข้อจำกัดต่าง ๆ จึงไม่สามารถตีความได้กว้างขวางมากนัก ต่างจากพระพุทธศาสนาที่เริ่มต้นจากพระบรมศาสดาทรงตีความเองและวางกฎเกณฑ์วิธีการเปรียบเทียบแนวทางปฏิบัติไว้ให้ จึงสามารถตีความคำสอนได้อย่างกว้างขวางครบถ้วนทุกมุมมองและเข้ากับยุคสมัยได้เป็นอย่างดี อย่างไรก็ตามคำสอนของพระพุทธศาสนานั้น ผ่านกาลเวลากอปรกับคุณธรรมของผู้คนในสังคมมีน้อยลง การตีความคำสอนจึงมีความเอนเอียงอยู่บ้างและบางครั้งก็มีผลประโยชน์แอบแฝง โดยเฉพาะการตีความเรื่องอนัตตาซึ่งเป็นหลักธรรมที่เป็นหัวใจหลักของพระพุทธศาสนา ที่ยากต่อการอธิบายเพราะเป็นแหล่งศูนย์รวมและบทสรุปของธรรมทั้งปวง กอปรกับคุณลักษณะขั้นสูงที่เป็นปรมาตมธรรม โดยมีเป้าหมายสูงสุดเพื่อให้มนุษย์ไม่เห็นแก่ตัวนั่นเอง อนัตตา จึงเป็นหลักธรรมแห่งเป้าหมายของมนุษย์และสังคม ซึ่งการตีความอนัตตานี้ ต้องอาศัยแจก

แจกจ่ายละเอียดยตามหลักวิชชาทในกองชั้น 5 เพื่อให้เห็นความจริงแท้ของมนุษย์ว่า เป็นของสูญไม่มีตัวตน ที่ถาวร ซึ่งประกอบขึ้นด้วยรูปธรรมนามธรรมที่ถูกปรุงแต่งและที่ไม่ถูกปรุงแต่ง มีอาการ 12 อาการ อิงอาศัย สัมพันธ์กันอย่างต่อเนื่องเป็นไปตามเหตุปัจจัย ภายใต้ความจริงแท้ 3 ลักษณะ คือ 1. เปลี่ยนแปลง แปรผัน ไม่คงที่ 2. บีบคั้น กดดัน ทนอยาก ไม่สามารถควบคุมได้ และ 3. ไม่มีตัวตน ผู้เห็นอาการและลักษณะดังกล่าว ย่อมคลายทิฐิลดละความเห็นแก่ตัว ใช้ชีวิตประจำวันอย่างมีสติปัจจุบัน และอยู่กับผู้อื่นในสังคมด้วยความรัก เมตตา เอื้ออาทรต่อกัน ที่สำคัญเป็นแบบอย่างให้ผู้อื่นได้ปฏิบัติตาม ในสิ่งที่ตั้งมยังประโยชน์สร้างสำนึกทาง สังคม เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขนั่นเอง

จากวัตถุประสงค์ของการวิจัยข้อที่ 3 บุรณาการพุทธอรรถปริวรรตศาสตร์ว่าด้วยอนัตตาเพื่อการ สร้างเสริมสังคมพหุวัฒนธรรม ผลการวิจัยพบว่า พระพุทธเจ้าทรงค้นพบกฎธรรมชาติที่แน่นอนกฎหนึ่ง คือ อนัตตา แล้วทรงแสดงให้กลุ่มปฐุมสาวกได้เข้าใจและถึงประโยชน์ตนสูงสุด ภายใต้การแจกแจงชั้น 5 ว่า ไม่มีตัวตนและสิ่งปิดบังลักษณะของความไม่มีตัวตน ความรู้อย่างกล่าว ทั้งรูปแบบและวิธีการถูกถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น สิ่งที่เกิดขึ้นภายหลัง คือ ความหักเหของเจตนารมณ์และความหมายจริงของอนัตตาที่เปลี่ยนแปลงไปตามยุค สมัย ดังนั้น พุทธอรรถปริวรรตศาสตร์จึงเข้าบทบาทในฐานะเครื่องมือสร้างความเข้าใจและความคงที่ของ อนัตตาทั้งความหมายและเจตนารมณ์ เพื่อขบวนการแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งที่เกิดจากกิเลสตัณหาของมนุษย์ โดยเฉพาะในสังคมพหุวัฒนธรรมที่มีพื้นฐานความความขัดแย้ง 4 ด้าน คือ 1) ความแตกต่างด้านชาติพันธุ์ ที่ เกิดจากกิเลสความยึดถือในสำนึกร่วมอัตลักษณ์ตัวตนของชาติพันธุ์ ต้องสร้างความเข้าใจให้เห็นถึง ความจริง แท้เป็นวงจรกฎธรรมชาติที่อิงอาศัยกันอย่างต่อเนื่องเท่านั้นไม่มีตัวตนในชาติพันธุ์แท้จริงและสร้างเสริมความ สามัคคีทางสังคมด้วยวงจรสาราณียธรรม 6 ด้านเพื่อให้เกิดการบรรจบศีลธรรมเข้าด้วยกัน 2) ด้านการเมือง การปกครอง เกิดจากภวตัณหาของผู้ปกครองและระบบการเมืองที่ขาดศีลธรรมครอบครอง การแก้ไข ต้องตีความให้เข้าใจระบบการเมืองบริสุทธ์แบบธัมมิกสังคมนิยมสงเคราะห์ และส่งเสริมคุณภาพบุคคลด้วย ศีลธรรมให้เสริมสร้างความสามัคคีเพื่อเป็นภูมิคุ้มสังคม 3) ด้านเศรษฐกิจ เกิดจากความต้องการของมนุษย์ที่ เสพสิ่งสนองเกินดุลธรรมชาติอย่างไม่ถูกต้อง รูปแบบของการแก้ไขปัญหาต้อง ตีความสร้างความเข้าใจในสังคม ร่วมให้เห็นถึงภัยการเสพสนองความต้องการแบบไร้ขีดจำกัดที่ส่งผลกระทบต่อธรรมชาติสิ่งแวดล้อมและบุคคล อื่น แล้วหวนกลับมาเสพสนองความต้องการเพื่อสร้างสรรค์คุณภาพชีวิตที่ดำรงแบบมีความพอเพียงควบคุม และสร้างเสริมคุณภาพสังคมให้เป็นหนึ่งเดียวด้วยห่วงโซ่สัมพันธ์มิตรระหว่างผู้ประกอบการและผู้บริโภค ให้ ประกอบด้วยความพอเพียง ความพอประมาณ และความไม่เบียดเบียนกัน 4) ด้านความเชื่อทางศาสนา เกิด จากความเห็นผิดจากความเชื่อที่สืบทอดกันมาเป็นศาสนา แนวทางการแก้ไขปัญหาต้องอาศัยการตีความสร้าง ความเข้าใจร่วมใน ปฐมเหตุและจุดหมายร่วมเดียวกัน คือ การลบล้างความเห็นแก่ตัวในมนุษย์ ด้วยการสร้าง เสริมความเข้าใจและแนวทางปฏิบัติร่วมกันผ่านขบวนการแก้ไขปัญหาคความเห็นแก่ตัว 1) เห็นภัยของความเห็น แก่ตัวร่วมกัน 2) เห็นบ่อเกิดความเห็นแก่ตัวร่วมกัน 3) เห็นทางออกของความมีตัวตนร่วมกัน 4) มีแนวทางการ ปฏิบัติร่วมกัน คือ หลักสาราณียธรรมหรือหลักธรรมที่เชื่อมโยงการกระทำที่ผูกมัดน้ำใจของคนให้เป็นหนึ่ง เดียว ภายใต้ความเมตตาเอื้ออาทรและเป็นอิสระภาพจากความเห็นแก่ตัว นอกจากนั้น ขบวนการแก้ไขปัญห

ขจัดความเห็นแก่ตัวนี้ ยังสามารถนำไปปรับใช้แก้ไขปัญหาอื่น ๆ ในสังคมได้อย่างครอบคลุมด้าน เพราะเป็นความจริงแท้ผลคงที่แน่นอนและเป็นสากลธรรม

5. องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ใหม่ที่เกิดจากพุทธอรรถปริวรรตศาสตร์ว่าด้วยอนัตตา มีรูปแบบการสร้างเสริมสังคมพหุวัฒนธรรมตามสัญลักษณ์ว่า $C + S + M1 = M2 + S$ มีรูปแบบการอธิบาย ดังนี้

พระพุทธานุสาในสถานะ Cosmic Religion อักษร C มีคำสอนเป้าหมายสากล คือ อนัตตาหรือความไม่มีตัวตน Selflessness อักษร S ที่สามารถนำไปพุทธอรรถปริวรรตศาสตร์ในฐานะเครื่องมือสร้างความรู้แจ้งและเข้าใจให้กลุ่มศาสนาแห่งศีลธรรม Moral Religion อักษร M1 ที่อาศัยอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรม Multicultural Society อักษร M2 ได้เข้าถึงด้วยแนวทางปฏิบัติร่วมจนถึงที่สุด ซึ่งจะนำไปสู่ความเห็นแก่ตัวตนและพวกพ้อง Selflessness อักษร S ในสังคมพหุวัฒนธรรมนั้น ผลที่ตามมาคืออยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

6. อภิปรายผลการวิจัย

1. มโนทัศน์ว่าด้วยสังคมพหุวัฒนธรรม เป็นแนวคิดที่แสดงอัตลักษณ์ตัวตนทางวัฒนธรรมอย่างหลากหลายในสังคมมนุษยชาติ ที่อาศัยอยู่ร่วมกันอย่างสอดคล้องประสานกลมกลืน สอดคล้องกับงานวิจัยของ สิทธิโชค ปาณะศรี (2558) เรื่อง การดำรงอัตลักษณ์ในสังคมพหุวัฒนธรรมมองผ่านแนวคิดปรัชญา หลังนวยุคของมิเชล ฟูโกต์: กรณีศึกษาภิกษุสยาม รัฐเกดะห์ ประเทศมาเลเซียว่า ภิกษุสยามในสังคมพหุวัฒนธรรม รัฐเกดะห์ ประเทศมาเลเซีย ได้มีการดำรงอัตลักษณ์ ด้านภาษา ด้านศาสนา ด้านวัฒนธรรม และด้านวิถีชีวิตความเป็นอยู่ และได้มีการสืบทอดมาอย่าง ยาวนานจากรุ่นสู่รุ่น นอกจากการดำรงอัตลักษณ์แล้ว ภายใต้การเลื่อนไหลใน

สังคมพหุวัฒนธรรม ผู้มาใหม่ยังต้องปรับตัวให้กลมกลืนเข้ากับสังคมนั้น ๆ อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาประสิทธิ์ แก้วศรี (2563) เรื่อง การปรับตัวของนักเรียนไทยในสังคมพหุวัฒนธรรม: กรณีศึกษา นักเรียนไทยในดาร์จีลิง ประเทศอินเดียว่า สังคมพหุวัฒนธรรมของเมืองดาร์จีลิงมีความหลากหลายทางกลุ่มชาติพันธุ์ นักเรียนไทยไปศึกษาจำต้องปรับตัวให้เหมาะสมเข้ากับพื้นที่ 5 ประการคือ 1. ปรับภาษา การศึกษานักเรียนที่ย้ายมาใหม่ไม่สามารถใช้ภาษาอังกฤษได้ ต้องใช้เวลาประมาณสามเดือนในการปรับตัวจนสามารถสื่อสารได้ 2. ปรับอารมณ์ การมาแรก ๆ เด็กบางคนมีภาวะเครียด ถ้าไม่สามารถปรับตัวด้านอารมณ์ได้ จะทำให้ไม่สามารถอยู่ต่อได้ 3. ปรับตัวเข้ากับอากาศ นักเรียนจะต้องปรับตัวให้เข้ากับอากาศที่หนาวเย็นตลอดปี 4. ปรับตัวเข้ากับอาหาร นักเรียนจะต้องปรับตัวกับอาหารให้ได้ 5. ปรับตัวเข้ากับวัฒนธรรม เมืองดาร์จีลิงเป็นเมืองเล็กที่มีวัฒนธรรมและความหลากหลายทางด้านชาติพันธุ์ ต้องมีความพร้อมทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจเพื่อการปรับตัวที่ดี นอกจากการปรับตัวของนักเรียนไทยในสังคมพหุวัฒนธรรมแล้ว ยังสามารถจำแนกเป็นรูปแบบการปรับตัวได้ 3 รูปแบบ ดังนี้ รูปแบบที่ 1 กลัว กล้า เข้าหา สนทนาผูกมิตร (กลุ่มผู้มาใหม่) รูปแบบที่ 2 กล้า เข้าหา สนทนาผูกมิตรกลุ่ม(ผู้คุ้นเคยชิน) และรูปแบบที่ 3 กล้า ทำรบ พบศัตรู อยู่ไม่เป็นสุข ดังนั้น การปรับตัวเพื่อกลืนเข้ากับสังคมพหุวัฒนธรรม จึงมีทั้งรูปแบบที่เป็นไปเพื่อสร้างสรรค์และรูปแบบที่จะก่อความขัดแย้งให้เกิดขึ้นกับสังคมได้ทุกเมื่อ

2. พุทธอรรถปริวรรตศาสตร์ว่าด้วยอนัตตา เป็นวิชาหรือความรู้สูงสุดอย่างหนึ่งที่มีความสำคัญยิ่งในพุทธปรัชญา ในฐานะที่เป็นเครื่องมือสามารถทำให้ผู้คนได้เห็นและเข้าใจกระบวนการพัฒนาทางปัญญาของมนุษย์ เพื่อให้เข้าถึงความจริงแท้และเป้าหมายสูงสุดของชีวิต สอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาสุรชัย พุดชู (2560) เรื่อง พุทธอรรถปริวรรตศาสตร์ว่าด้วยจิตเดิมแท้ในกระบวนการพัฒนาปัญญา ว่า แนวคิดญาณวิทยา กับปัจจัยแห่งสัมมาทิฐิ คือ ประสพการณ์นิยมสอดคล้องกับหลักปรโตโฆสะและเหตุผลนิยมสอดคล้องกับหลักโยนิโสมนสิการ จิตเดิมแท้ในพุทธปรัชญาเช่นมีความหมายใกล้เคียงกับคำว่า ภาวจิตในพุทธปรัชญาเถรวาท จิตเดิมแท้ในพุทธปรัชญาเช่นมีพื้นฐานมาจากพุทธปรัชญาโยคจารเรื่อง อลยวิญญานและพุทธปรัชญามหายานิกะเรื่องศูนย์ตา ส่วนจิตเดิมแท้ในพุทธปรัชญาเถรวาทนั้นหมายถึง ภาวจิต จะมีความเกี่ยวข้องกับ หน้าที่หรือกิจของจิตทั้ง 14 ประการ ดังนั้น พุทธอรรถปริวรรตศาสตร์จึงเป็นทฤษฎีบูรณาการหรือปฏิสัมพันธ์นิยม นอกจากนั้น ทฤษฎีอรรถปริวรรตศาสตร์ในพุทธปรัชญามหายานที่นำมาใช้คือ อุปายโกศลวิธี ฉะนั้น การประยุกต์ใช้พุทธอรรถปริวรรตศาสตร์ว่าด้วยจิตเดิมแท้ในกระบวนการพัฒนาปัญญา แยกเป็น 2 ระดับ คือ 1) โลภียปัญญาหรือความรู้เชิงจริยธรรมใช้ในชีวิตประจำวัน โดยอาศัยอุดมคติข่อมหา อุปายและมหากรุณา 2) โลกุตระปัญญาหรือความรู้ที่เป็นสัจธรรม คือ การบรรลุชาโตริ โดยอาศัยอุดมคติข่อมหาอุปายและมหาปัญญา ปัญญาทั้งสองระดับอาศัยทฤษฎีอุปายโกศลวิธี คือ โกอาณชาเซนและมอนโด เป็นเครื่องมือในการเข้าถึงจิตเดิมแท้ ดังนั้น พุทธอรรถปริวรรตศาสตร์ จึงเป็นเครื่องมือที่สามารถทำให้มนุษย์ทุกผู้เข้ามาเข้าใจ มีญาณทัศนะที่ถูกต้องหยั่งรู้ความจริงแท้และเป้าหมายสูงสุดของชีวิต

3. การบูรณาการพุทธอรรถปริวรรตศาสตร์ว่าด้วยอนัตตาเพื่อการสร้างเสริมสังคมพหุวัฒนธรรมสามารถทำได้โดยการนำอนัตตาและหลักธรรมที่เกี่ยวข้องมาตีความอธิบายตามรูปแบบและวิธีการของ

พระพุทธศาสนา เพื่อให้ผู้คนได้เข้าใจตามความเป็นจริงว่า ไม่มีตัวตน สอดคล้องกับงานวิจัยของ ญัตฐาพรณ กรรณิรมย์พิชรา (2562) และสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาเทพรัตน์ อริยวิโส (เรืองศรี) (2558) ที่มีความจำเป็นต้องใช้หลักอรรถปริวรรตในฐานะเป็นเครื่องมือของปรัชญาหลังนวยุค โดยผ่านการตีความของท่านพุทธทาสภิกขุทั้ง 5 ประการ คือ หลักความเป็นสากลหลักความหมายของภาษา หลักเจตนารมณ์ของคัมภีร์ หลักไวยากรณ์เปรียบเทียบ และหลักประโยชน์ ปัจจุบัน มาปรับใช้ในฐานะเป็นเครื่องมือในการสร้างความเข้าใจและ สร้างศาสนสัมพันธ์ในกลุ่มประชาคมอาเซียน เป็นการเตรียมตัวเข้าสู่ประชาคมอาเซียน สามารถจัดอุปสรรคที่ขวางกั้นความเป็นปึกแผ่นได้ ทั้งในระดับปัจเจกและประชาคมอาเซียน ดังนั้น การใช้พุทธอรรถปริวรรตศาสตร์ในฐานะเครื่องมืออรรถาธิบายอนัตตาให้มนุษย์ได้เห็นด้วยปัญญาตามความเป็นจริงสูงสุดสามารถคลายความเป็นตัวตนในปัจเจกชนและสังคมได้ พร้อมกันนั้น ก็ยังเป็นการสร้างเสริมสังคมด้วยคุณธรรมและสร้างสรรค์ประโยชน์สุขร่วม ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้นในสังคมมนุษยชาติในการอยู่ร่วมกัน

7. บทสรุปและข้อเสนอแนะ

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งเน้นสร้างความรู้และความเข้าใจถึงสภาวะความเป็นจริงสูงสุดของมนุษย์ คือ ความไม่มีตัวตน ด้วยวิธีการตีความอรรถาธิบายตามแนวทางของพระพุทธศาสนา ซึ่งมีความเป็นสากล ให้ผู้คนได้เข้าถึงด้วยปัญญาอันสูงสุดใช้เป็นแนวทางปฏิบัติและอยู่ร่วมกัน เพื่อถอดถอนอัตลักษณ์ความเป็นตัวตนและสังคมพหุวัฒนธรรมออกสู่ความไม่เห็นแก่ตัว โดยมีเป้าหมายคือ ประโยชน์สุขร่วมกันอย่างเสมอภาคและเท่าเทียม เป็นสังคมอุดมคติที่ผู้คนอาศัยอยู่รวมอย่างสันติสุข ทั้งนี้ เพื่อให้สังคมพหุวัฒนธรรมเป็นสังคมมนุษย์ที่ปราศจากความเห็นแก่ตัว สำหรับข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป เช่น ควรมีการวิจัยเกี่ยวกับแนวทางการป้องกันปัญหาความขัดแย้งในสังคมพหุวัฒนธรรม ควรมีการวิจัยเกี่ยวกับการสร้างเสริมสังคมพหุวัฒนธรรมด้วยหลักคุณธรรมอื่น ๆ ควรมีการวิจัยเกี่ยวกับการแสดงเป้าหมายและคุณค่าสากลของอนัตตาตามแนวทางของศาสนาอื่น ๆ

บรรณานุกรม

- โครงการสารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน. สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน เล่มที่ 23. (ออนไลน์) แหล่งข้อมูล: <https://www.saranukromthai.or.th>. สืบค้นเมื่อ 7 มิถุนายน 2564.
- ญัตฐาพรณ กรรณิรมย์พิชรา. (2562). ศึกษาหลักธรรมอนัตตาในคัมภีร์พระไตรปิฎก. วารสารมจร พุทธศาสตร์ปริทรรศน์ 3 (1) (มกราคม – มิถุนายน): 112-115.
- ธเนศ วงศ์ยานนาวา.(2557). ความไม่หลากหลายของความหลากหลายทางวัฒนธรรม. กรุงเทพมหานคร: สมมติ.
- ธีรยุทธ บุญมี. (2547). ขาดินิยมหลังขาดินิยม. กรุงเทพมหานคร: สายธาร.
- บัณฑิต ไกรวิจิตร. (มกราคม - มิถุนายน 2563). พหุนิยมทางวัฒนธรรม ในช่วงเวลาวิกฤติ. วารสารไทยคดีศึกษา. 17 (1): 150-184.

- ประเวศ อินทองปาน. (2563). **ศาสนาเชิงวิเคราะห์และเปรียบเทียบ**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- พระมหาเทพรัตน์ อริยวิโส (เรืองศรี). (2558). **การสร้างศาสนสัมพันธ์ของการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนมองผ่านปรัชญาหลังนวยุคของท่านพุทธทาสภิกขุ: การศึกษาเชิงวิเคราะห์ วิจัยและวิจารณ์**. ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต. สาขา ปรัชญาและศาสนา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น
- พระมหาประสิทธิ์ แก้วศรี. (2563). **การปรับตัวของนักเรียนไทยในสังคมพหุวัฒนธรรม: กรณีศึกษา นักเรียนไทยในดาร์จีลิง ประเทศอินเดีย**. วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยวิทยาเชิงพุทธมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. 5(11). พฤศจิกายน: 32-34.
- พระมหาสุรชัย พุดชู. (2560). **พุทธอรรถปริวรรตศาสตร์ว่าด้วยจิตเดิมแท้ในกระบวนการพัฒนาปัญญา**. ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต. สาขาปรัชญาและศาสนา. วิทยาลัยปรัชญาและการศึกษา มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น.
- พัฒน์มาศ พิษิตกุล และคณะ. (2531). **ขอบข่ายภูมิศาสตร์**. กรุงเทพมหานคร: cursกาลาดพร้าว.
- ศิริจิต สุนันตะ. (2556). **สถานการณ์โต้แย้งเรื่องพหุวัฒนธรรมในประเทศไทย**. วารสารภาษาและวัฒนธรรม. 32 (1) (มกราคม – มิถุนายน) หน้า 5
- สวัสดี อโณทัย. (2558). **วิธีการสร้างความสุขตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง**. วารสารวิชาการวารสารเซนต์จอห์น 18 (22) (มกราคม-พฤษภาคม). หน้า 166-167.
- สิทธิโชค ปาณะศรี. (2558) **การดำรงอัตลักษณ์ในสังคมพหุวัฒนธรรมมองผ่านแนวคิดปรัชญา หลังนวยุคของมิเชล ฟูโกต์: กรณีศึกษาภิกษุสยาม รัฐเกดะห์ ประเทศมาเลเซีย**. ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต. สาขาปรัชญาและศาสนา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น
- Will. K. (2010). **The rise and fall of multiculturalism? New debates on inclusion and accommodation in diverse societies**. International Social Science Journal. 61(199).